

Pravda alebo Lži (3. časť) - Pohania, monoteizmus a hriech

Laura Knight-Jadczyk

Cassiopaea.org

Preklad: NaSeveru.org

Titulný obrázok: Elihu Vedder - Plejády (1885)

V tejto chvíli by som mala objasniť, že táto malá séria pripomienok by sa nemala považovať za „obhajobu pohanstva“. Čo nie je. Pokiaľ viem, tak pohanské kultúry boli z duchovného hľadiska rovnako neosožné ako sú monoteistické kultúry súčasnosti. Ale medzi myslením pohanskej mysle a myslením judaickej a kresťanskej mysle bol zreteľný rozdiel - a tento rozdiel je rozhodujúci pre naše porozumenie stavu sveta dnes. To, čo skutočne potrebujeme pochopiť, je táto vec „viera“, ktorú tak široko podporujú monoteistické kultúry, tá viera, že *„hlboká viera, viera, ktorá preteká vašimi žilami, ktorá pulzuje na vašom čele a pod kožou ...“* a ktorá, historicky povedané, bolo príčinou v mnohých veľkých zľách spáchaných v

mene boha, v mene ktorého viera prebýva.

Ako už bolo uvedené, hlavnou myšlienkou, ktorú kresťanstvo dostalo priamo od judaizmu, bola predstava HRIECHU.

Uvedomenie si charakteru HRIECHU viedlo k rýchlemu uplatneniu v rámci ideológie a rozvíjaniu techník jeho použitia rôznymi agentúrami. Tieto agentúry sa dnes stali centrami hospodárskej a vojenskej moci.

Pohanské kulty sa však zaoberali aj problémami utrpenia a problémov. Veľký rozdiel bol v tom, že pre pohanov, ak padli na človeka ťažkosti, pretože sa im pravdepodobne nepodarilo uzmierniť obetou vhodného boha alebo bohyňu, utrpenie a problémy boli dôsledkom konania bohov a neboli osobnou vnútornou „chybou“.

Kľúčovou otázkou rozdielu medzi pohanskými a monoteistickými kultami bolo to, že pohani neboli zaviazaní v odhalenú vieru v silnom kresťanskom význame. Inými slovami, viera nebola autorizovaná ani povzbudzovaná. Pohania vykonávali obrady, ale nevyznávali žiadne vyznanie alebo doktrínu. Rituály zahŕňali podrobné rituály vrátane obetovania zvierat bohom, ale nič také nebolo ako „viera“ judaizmu alebo kresťanstva.

Pre tých, ktorí vyrastali v tradícii klasickej gréckej filozofie, bola viera najnižším stupňom poznania. Viera bola vnímaná ako stav mysle nevzdelaných, chudobných, najnižších vrstiev spoločnosti. V dôsledku toho neexistovala skutočná predstava „kacírstva“, ako ju ustanovila kresťanská cirkev: falošná a zhubná doktrína.

Pre pohana znamenalo grécke slovo *hairesis* jednoducho tradíciu myslenia, ktorá sa vzťahovala na učenie rôznych filozofických škôl a niekedy aj na učenie lekárskejších škôl. Niektorí pohania popreli „tradíciu myslenia“, pretože pochybovali o všetkom a nemali vlastnú *pozitívnu doktrínu*. Skeptici na druhej strane vyhlásili, že skutočne predstavujú *hairesis* tak, ako iné školy. Pre pohanskú myseľ opak inoverectva (heterodoxy) nebola ortodoxnosť, ale skôr homodoxnosť: **zhoda o význame. (agreement as to meaning)**

V čase, keď sa objavilo kresťanstvo, pohanské kulty naďalej existovali viac kvôli tradícii a zvykom ako kvôli akémukolvek vážnemu systému viery. To však neznamenal, že pohanské kulty boli statické. Prichádzali noví bohovia a starí bohovia menili svoje spôsoby a prejavy. Mithrov kult bol uvedený na latinskom

západe okolo 1. storočia nášho letopočtu - (čo je zvláštne kvôli jeho podobnosti s mýtmi postavenými okolo Ježiša v neskoršom čase. Je otázka, či kult asimiloval slávneho mudrca svojho času, ktorý bol veľmi uznávaný, a preto sa stal predmetom „predmetu kultúrnej úcty?“)

Aj keď sa mená a prejavy bohov menili živým a dynamickým spôsobom, nezmenilo sa to, že kulty naďalej existovali a argument, že kulty pomohli človeku doputovať z kultúrneho hľadiska tak ďaleko, znamenal „neopravuj to, čo nie je rozbité.“

Skepticizmus bol všeobecným spôsobom myslenia vzdelaných tried. Prenikajúci myslitelia predpokladali, že idey bohov boli modelované na sociálnych vzťahoch, ktoré ľudia medzi sebou prežívali, a že povaha boha - inteligencia za vesmírom - bola nepoznatelná a *negatívna teológia* bola jediným spôsobom, ako o tom diskutovať. Kritici kultov a mýtov sa príliš nezaujímal o odmietnutia bohov a kultové praktiky, ale o to, ako sa zbaviť niektorých absurdít.

Argumenty proti tomu, čo sa považovalo za „poveru“ nás, sa však objavili iba príležitostne, pretože sa všeobecne myslelo, že kulty boli užitočné, pretože podporovali občiansku súdržnosť. Tak aj mnohí vzdelaní skeptici pokračovali v nasledovaní väčšiny a zúčastňovali sa na verejnom uctievaní, ako ich predkovia robili pred nimi. Inými slovami, agnosticizmus nevedol k priamemu ateizmu, pretože ateizmus v tom zmysle, v akom ho chápeme dnes, neexistoval. „Ateisti“ boli buď epikurejčania, ktorí popreli prozreteľnosť bohov, ale nie ich existenciu, alebo židia a kresťania, ktorí sa klaňali svojmu vlastnému bohu, zatiaľ čo popreli bohov všetkých ostatných.

Pohanskí bohovia boli známi svojimi podobizňami, ktoré sídlili v ich chrámoch. V Egypte bolo úlohou kňazov otvárať svätyňu, ponúkať jedlo soche boha a venovať pozornosť udržiavaniu čistoty miesta. V Grécku boli niektoré chrámy väčšinou uzavreté a otvárali sa iba v predpísané „kultové“ alebo festivalové dni. Existovali výnimky a niektoré mestá predpisovali denné chválospevy, ktoré spievali zbory. V iných prípadoch by sa niekto, kto chcel uzmierniť boha alebo hľadať pomoc v konkrétnom podniku, mohol obrátiť na správcu svätyne a získať povolenie a pomoc pri náležitom rituále.

V dňoch festivalov vybraných bohov ľudia išli v sprievodoch a obetovali na počesť boha. Niektoré festivaly boli dosť drahé a usporiadanie festivalu bolo „poctou“ niektorého z bohatých predstaviteľov mesta. Vo svete bez víkendov boli tieto

udalosti sviatkami. Žiť v meste znamenalo zvyknúť si na tieto prerušenia bežného pracovného života, ktoré rozdelili ročný kalendár rovnako ako naše víkendy.

Festivity uctievania bohov boli sviatky v každom slova zmysle. Súčasťou bola hudba, sprievody, tance a potulný umelci, ktorí pobavili ľudí a bohov pravdaže. Uskutočnili sa súťaže spevákov a skladania hudby. Kultové festivaly boli tiež príležitosťou na to, aby sa mladí ľudia v meste predviedli navzájom, ako sa to deje v modernej spoločnosti, keď sa debutanti dostávajú do sveta dospelých. Na svete je veľa miest, kde sa tieto rovnaké pohanské kultúrne sviatky praktizujú pod rúškom kresťanstva.

Jednou z hlavných vecí na festivaloch bolo, že priťahovali davy ľudí a boli dobrými obchodmi. Kultúrne festivaly sa často spájali s trhmi, zasadnutím súdov; nakupovanie a súdne spory. Každéj činnosti, sociálnej, právnej alebo politickej, by mohli predchádzať modlitby k bohom, ale tieto ich nerobili „posvätné“.

Skutočným náboženským jadrom festivalu bola obeta bohom: kadidlo, uliatie vína, koláče a zvieratá, ktoré boli obetované. Pri výbere obetovaných zvierat sa venovala značná starostlivosť, pretože v skutočnosti to bolo len o niečo viac ako grilovanie! Zviera bolo postriekané vodou, a ak sa zachvelo, znamenalo to jeho súhlas s obetovaním. Bolo ohromené úderom a potom rýchlo a všeobecne humánne zabité.

Neexistoval žiadny judaický zvyk vykrvacať zviera na smrť, zatiaľ čo bolo pri plnom vedomí, čo sa považovalo za kruté a nezvyčajné. Mäso sa potom pražilo a distribuovalo medzi kňazov a účastníkov. Obeť bola v skutočnosti jednou z hlavných súvislostí konzumácie mäsa v gréckom svete. A niektorí ľudia to brali veľmi vážne. Jeť nezasvätené mäso môže viesť k problémom od bohov. Kresťanom bolo neskôr povedané, aby NEJEDLI mäso, ktoré bolo obetované modlám, ale pohania vo všeobecnosti nejedia nič iné.

Zároveň malo obetovanie zvieratá špecifický „náboženský význam“. Rôzne kulty preferovali rôzne zvieratá a obeť boli rozdelené do dvoch širokých kategórií. Bohovia zeme a podsvetia dostali tmavé zvieratá, ktoré boli ponúkané v noci a spálené úplne - mäso nebolo zdieľané s ľuďmi. Toto je v skutočnosti pôvod nášho slova „holokaust“ alebo spálený na popol.

Ostatní bohovia dostali svetlo zafarbené zvieratá. Obyvatelia prvého storočia Mytiléné sa pýtali, ako prispôbiť kult živému cisárovi a nakoniec mu ponúkli

škvrité zvieratá, pretože nebol ani celkom človekom, ani celkom bohom. Existujú výnimky z tohto širokého rozdelenia, ide však o to, aby sa zvažila skutočnosť, že obeta nebola úplne zbavená zmyslu.

Stručne povedané, pohanské festivaly a kultové akty boli nesmierne zábavné, uspokojujúce vo všetkých smeroch, vrátane jedla pre chudobných, a organizovaná zbožnosť sprievodov a akcií udalosti bola presným opakom „strachu z bohov“.

Všade boli bohovia zapojení do „pasáží“ života: dospievania, manželstva a narodenia. Každé zlyhanie v živote mohlo byť rozptýlené zvláštnym obradom s konkrétnym bohom. Rituály „navrátili“ ľudí do stavu spôsobilého udržiavať spoločnosť s božským a tí, ktorí mali majetok, ašpirovali na to, aby boli po smrti poctení, a nechali finančné prostriedky na zaplatenie osláv v ich mene. Tieto peniaze boli zvyčajne odkázané na združenie, ku ktorému sa pripojil darca, „pohrebná nadácia“. V tomto zmysle bolo veľa pohanských kultov veľmi podobných dnešným „klubom“ a občianskym organizáciám. Ich stretnutia a aktivity sú vlastne vzorom pre moderné skupiny ako *Shriners*, *Knights of Columbus*, *Easter Star*, *Masons*, *Rotary*, *Lion's Club* a ďalšie.

Všetky aktivity pohanských kultov boli v podstate „neutrálnou technológiou“ uctievania. Dôležité je pochopiť, čo to skutočne znamenalo pre pohanské národy.

Samozrejme, bolo dôležité „veriť“ v samotných bohov. V tomto zmysle sa domnievame, že pohania verili rovnako ako „nominálni kresťania“ alebo „sekulárni Židia“, ktorí veria v svoje náboženstvá. Problémom je samozrejme vedieť, do akej miery a čo tieto kulty skutočne „znamenali“ pre ľudí? Rituály veľmi často degenerovali na krvavý šport, ktorý sa veľmi nelíšil od kohútich zápasov alebo bojov medvedov proti psom. Dalo by sa povedať, že postoj ktoréhokoľvek mesta k jeho excesom bol podobný modernému futbalovému kultu!

To nás privádza späť k prepojeniu kultu so spoločenským pocitom identity. Príbehy boli povedané, aby dali udalosti význam, rovnako ako má význam Deň vďakyvzdania, Všetech svätých, „Deň matiek“ alebo „Deň otcov“ alebo Veľkonočný zajac a Zubná víla. Obrady pretrvávali, aj keď si ľudia uvedomili, že sú archaické a dokonca kuriózne.

Doslovné mýty boli pre praktiky vedľajšie a zdá sa, že si kulty osvojili mýty, ktoré boli veľmi starodávne, ktoré sa spojili s praktikami a nikto nevedel, prečo sa praktizujú. Existujú rôzne moderné interpretácie niektorých mýtov spojených s

kultami, ako napríklad mýtus Isis a Osiris predstavujúci rast plodín a úrodnosť Zeme, ale to jednoznačne nesúvisí s jednotlivcom z hľadiska jeho budúcnosti, alebo osudu jeho duše.

Existovali aj „tajomné kulty“, podobne ako slobodomurári a ich rituály. V prípade týchto organizácií nevieme, aké konkrétne „tajomstvo“ bolo - ktoré sa líšilo od kultu ku kultu - ale zdá sa, že v takýchto prípadoch boli rituály úzko spojené s „tajomstvom“ alebo „mystériom“. Zdá sa, že niektoré z týchto záhadných kultov sa zaoberali otázkou „budúceho života“ účastníkov po smrti.

A tak prichádzame k myšlienke, že pohanský svet sa skutočne veľmi nelíšil od nášho vlastného „materialistického“ sveta, kde sa zdá, že tolko toho stratilo na svojom „význame“ v duchovnom zmysle. Aby človek bol „stúpencom pohanského náboženstva“, nemusel akceptovať filozofickú teológiu, ani nemusel patriť do „záhadného kultu“, v ktorom boli mýty a rituály úzko prepletené. Boli to iba „možnosti“. To, čo mýty skutočne robili, bolo potvrdenie stáleho povedomia človeka o potenciálnom hneve bohov. Napríklad Pausanias NEakceptoval výstredné príbehy z mytológie.

Ale bola tu JEDNA vec, o ktorej si Pausanias bol istý: príbehy z minulosti o hneve boha, ktorý sa prejavil v hladomoroch a zemetraseniach a kataklyzme. Pripomína nám, aká krehká je civilizácia proti neustálemu nebezpečenstvu geológie a počasia. A tak to bolo, že „nasledovanie pohanského náboženstva“ bolo v zásade akceptovanie tejto tradície hnevu bohov v minulosti vyjadreného násilím prírody, a že bohovia sa dali udobriť. A práve tento strach z prírody - bohov, ktorí sa prejavovali v prírodných silách - spôsobil, že pohania prenasledovali židov a kresťanov, pretože tvrdili, že sú imúnni voči takýmto veciam vzhľadom k tomu, že ich boh mal moc nad prírodou a schopnosť zachrániť ich pred katastrofou.

Nedávno sme u nás diskutovali o mnohých prípadoch genocíd v histórii s určitým zameraním na hrozné prenasledovanie Írov Britmi. Členom našej skupiny je Ír, ktorý nás zasypal príbehmi „starých čias a starých spôsobov“, ktoré mu boli odovzdané cez jeho rodinu. Jedna vec, ktorú povedal, vynikla ako dôležitá pre náš subjekt. Čo mu bolo povedané starými skúsenými ľuďmi v Írsku, predtým než nastalo prenasledovanie Britmi, ešte pred veľkou plesňou zemiakov, ktorá viedla k hladomoru a decimácii obyvateľov Írska, bola väčšina írskych katolíkov iba katolíkmi menom. Ak sa cítili, chodili do kostola a ak mali niečo zaujímavejšie, jednoducho sa neobťažovali. Náboženstvo bolo príležitostnou záležitosťou.

Ale PO prenasledovaní, po genocíde spáchanej na Írčanoch Britmi, zrazu všetci „dostali náboženstvo“. Kňazi tam samozrejme zlovestne vyhlasovali pred ľuďmi, „Vidíte! Zabudli ste na Boha a Boh zabudol na VÁS! “ Udalosti prenasledovania, hladomoru, boli vnímané ako dôsledok osobného a kolektívneho rituálneho zlyhania a jediný spôsob, ako „znovu napraviť veci“, bolo ísť do kostola, modliť sa, ukrižovať seba pre opustenie Boha.

Nedávno som čítala novinový článok o človeku, ktorému spadol meteorit cez strechu domu, zatiaľ čo bol preč a pracoval. Jeho reakcia bola mimoriadne zaujímavá: oznámil, že toto je „Božie znamenie“, že musí ísť do kostola a obnoviť svoju vieru.

Toto nás privádza k rozdielu medzi starými mýtmi a kultami a judaizmom, kresťanstvom a islamom: kde pohanské kulty ponúkali mýty o svojich bohoch, Židia a kresťania vytvorili nedávnu, živú HISTÓRIU. Pohanské kulty mali „tajomstvá“, ku ktorým mal prístup len málokto (ak vôbec niekto). Monoteizmus ponúkol „zjavenie“ priamo od Boha.

Medzitým počas prechodného obdobia existovala tretia skupina jednotlivcov: pohanskí platonisti. Platonisti sa rozdeľovali dvoma cestami: tí, ktorí učili, že človek sa môže priblížiť k Bohu iba kontempláciou vlastnej duše a poznaním samého seba. Druhý zdôrazňovali krásu sveta ako prostriedok, pomocou ktorého by človek mohol poznať Boha. Tieto dve myšlienky sa stali charakteristikou vzdelaného človeka tej doby vrátane židov a raných kresťanov.

Avšak medzi intelektuálnymi Židmi v Alexandrii boli tieto myšlienky jemne prekrútené: človek nemohol poznať seba, a teda ani poznať Boha, musí sa vzdať akejkoľvek myšlienky, že sám seba niekedy pozná a odovzdať sa do „milosti“ Božej. Boh si môže zvoliť človeka a uplatniť milosť, ale človek si nesmie nikdy myslieť, že si môže zvoliť boha a dosiahnuť jeho priazeň!

Kresťanskí teológovia prevzali túto myšlienku a stvárnili ju tak, aby zodpovedala ich novým ideám Krista a vykúpenia.

Pohanské náboženstvá mali zväčša rôzne názory na život po smrti. Mnoho epitafov, básní, kníh atď. od pohanských spisovateľov popieralo myšlienku existencie vedomia okrem hmoty. Napriek všetkému záujmu o bohov, rituály a svätyne a tak ďalej si väčšina pohanov myslela, že myšlienka podsvetia, v ktorej by bohovia mohli strážiť ľudské duše, bola absurdná. Telesné vzkriesenie vyzeralo

rovnako hlúpo, ako to mohol určiť každý, kto sa niekedy pozrel do hrobky!

Logickí pohania poukázali na to, že aj keby sa telo nejako mohlo „vrátiť“, spôsobilo by to nepredstaviteľné problémy s ľuďmi, ktorí by chceli späť svoj majetok, pretože by prešlo cez tolko majiteľov počas tisícročia. Je zaujímavé, že práve touto otázkou sa Ježiš údajne zaoberal nasledujúcim spôsobom:

“[Lukáš 20:27] Tu prišli k nemu niektorí saduceji, ktorí popierajú zmŕtvychvstanie, a pýtali sa ho: 28 „Učiteľ, Mojžiš nám napísal, že ak niekomu zomrie brat, ktorý mal ženu, ale bol bezdetný, jeho brat si ju má vziať za manželku a splodiť svojmu bratovi potomka. 29 Bolo teda sedem bratov. Prvý sa oženil a zomrel bezdetný. 30 Vzal si ju druhý, 31 potom aj tretí a takisto všetci siedmi. Ale nezanechali deti a pomreli.

32 Napokon zomrela aj žena. 33 Nuž ktorému z nich bude žena manželkou pri vzkriesení? Veď ju mali siedmi za manželku.“ 34 Ježiš im povedal: „Synovia tohto veku sa ženía a vydávajú. 35 Ale tí, čo sú uznaní za hodných tamtoho veku a zmŕtvychvstania, už sa neženía, ani nevydávajú. 36 Už ani umrieť nemôžu, lebo sú ako anjeli a sú Božími synmi, pretože sú synmi vzkriesenia. 38 A on nie je Bohom mŕtvych, ale živých, lebo pre neho všetci žijú.“ 39 Tu niektorí zákonníci povedali: „Učiteľ, dobre si to povedal. 40 A už sa ho neodvážili na nič vypytovať.“

Platón a Pýthagorás odovzdali svojim nasledovníkom obraz odmien a trestov v budúcom živote. Ako Plutarch starol, začal byť čoraz viac znepokojený tým, že po smrti bude možno musieť čeliť Božiemu trestu.

Mnohé epitafy toho času sa netýkajú myšlienok reinkarnácie, ako ich presadzovali Pýthagorás (pod vplyvom Druidických barbarov) a Platón, ale čo možno poznamenať je to, že počas imperiálneho obdobia existovala rastúca tendencia pochovávať mŕtvych a nespáliť ich. Dalo by sa povedať, že to bolo kvôli meniacim sa presvedčeniam a že tendencia smerovala k myšlienke fyzického vzkriesenia, aké očakávali Egypťania, čo viedlo k ich prepracovaným metódam zachovania tela. Iba niektoré pohanské kulty pripisovali budúcej existencii dôležitosť a určite si žiadny z nich nepredstavoval budúci život, ako „vzkrieseného“ fyzického tela.

Je to v tomto bode, kde sa stretávame s kľúčom k vyššie uvedeným „tajomným kultom“. Celsus pri útoku na kresťanské myšlienky poznamenal, že myšlienka „večných trestov“ bola akceptovaná ako realita istými kňazmi a iniciátormi do

pohanských tajomstiev a že kresťanské učenie o posmrtnom živote bolo podobné hrôzam „tajomstiev Dionýza.“ Celsus nás informuje, že mithrové rituály boli navrhnuté tak, aby napomáhali duši pri výstupe do nebeských sfér.

Plutarch to potvrdzuje, keď odkázal svoju manželku na dionýzske tajomstvá, aby ju utešili tvárou v tvár smrti.

Eleusinianské záhady sa zdajú byť zamerané na šťastnú budúcnosť „za hrobom“ alebo v niečo, čo možno označiť ako „posmrtný život“.

Opäť platí, že v období impéria, keď sa pohreby začali znásobovať po opustení spaľovania tiel, existuje stále viac dôkazov o obavách o posmrtnom živote. Meditácie cisára Marcusa boli založené na osobnom zápase stať sa stoikom a odolať nutkaniu veriť v posmrtný život.

A tak znova, tolko z týchto myšlienok bolo prevzatých do kresťanskej teológie, ale hlavný rozdiel bol, ako som poznamenala, v predstave, že HRIECH je osobná vec, osobná chyba, akýsi „princíp obetného baránka“ na ľudskej duši. Pohania nikdy nepovažovali za potrebné zomrieť s odpustenými hriechmi a dramatické scény kresťanstva so smrteľnými lôžkami a všetky modlitby za posmrtný život jednotlivca boli nové a rýchlo sa šírili.

Pohani sa modlili K mŕtvym, Židia a kresťania sa modlili ZA nich. Kresťania sa báli svojho vlastného neodvratného priestupku a hriešnej povahy a modlili sa tiež, aby sa mŕtvi prihovárali v ich mene u Boha. Kresťania, rovnako ako pohania, ďalej pokračovali v praktizovaní slávenia smrti, pričom pridaná časť „intervencie“ dala tejto udalosti nový význam.

Znovu a znovu sa stretávame so „strachom“ ako s primárnym náboženským princípom: buď strachom z bohov, ktorí konajú prostredníctvom prírody na Zemi, alebo strachom z toho, že Boh zatratí dušu do pekla pre osobný hriech. V prvom prípade je „hnev bohov“ viac-menej „neosobný“ a bolo len otázkou náhody pokiaľ išlo o to, či by sa vykonal správny rituál pre správneho boha, aby sa predišlo katastrofe. Ak prišla katastrofa bolo zrejmé, že vo výpočtoch bolo niečo chybné a trebalo sa „skúsiť šťastie na budúce“, alebo „pousilovať sa lepšie prečítať znamenia“ a napraviť to.

Neexistovalo žiadne hlboké, vnútorné, osobné zlyhanie na strane jednotlivca ani ľudstva ako celku. V druhom prípade je to osobné. Navyše, v prípade monoteizmu

by sa osobný strach mohol donekonečna stimulovať a udržiavať, pretože to malo len málo spoločného s globálnou kataklyzmou ale všetko s osobnou duchovnou kataklyzmou.

Medzi pohanmi bol určite prítomný strach z posmrtného života, aj keď nie univerzálne. Najväčší strach pohana bol strach, že bohovia môžu zasiahnuť a byť „zjavenými“ vo svete vo forme hladomorov a zemetrasení a tak podobne. V tomto zmysle ich pohanské kulty priamo spojili s morálnymi činmi. Bohovia boli okamžite prítomní a ničivým spôsobom dokázali potvrdiť prísahu alebo potrestať bezbožnosť. Bohovia sa mohli dokonca prejaviť priamo aj v činoch mužov alebo žien.

V Ovidovej metamorfóze boli bohovia vo Frýgii prítomní vo forme dvoch starších roľníkov v čase veľkej povodne. A bolo to práve toto pohanské presvedčenie, ktoré sa neskôr prejavilo v príbehu Ježiša - že bol bohom - a je to dokonca dôkazom v príbehu Pavla a Barnabáša, o ktorých sa verilo, že boli prejavmi bohov Zeusa a Hermesa, keď zjavne uzdravil zmrzačeného muža.

Táto viera pohanov nám o nich hovorí niečo, okrem ich kultových činov a chrámov - že boli náchylní k určitej myšlienke a že v tom čase existovala skupina ľudí, ktorá zodpovedala modelu „bohorovných“ bytostí. Podľa môjho názoru je zrejmé, že niečo BOLO na tejto určitej skupine prvotných kresťanov, čo bolo pozoruhodné, ale že to nemalo nič spoločné s „vierou“, ako sa to učilo v nasledujúcich storočiach.

Na začiatku tretieho storočia bola prítomnosť prejavov pohanských bohov dobre potvrdená. Na kameni, ktorý bol nájdený na vonkajšej strane mesta Milétos bolo napísané: „Odvtedy, čo prevzala svoje kňazstvo, sa bohovia objavujú na návštevách ako nikdy predtým, u dievčat a žien, ale aj u mužov a detí. Čo to znamená? Je to znamenie niečoho dobrého? “

V našom vlastnom svete sa vyskytujú početné „návštevy“ bohov, vrátane pozorovaní Panny Márie na miestach ako Medžugorie. Všeobecne platí, že iba pár privilegovaných detí z Medžugoria sa stretáva s pannou a hovorí s ňou, zatiaľ čo v Miléte sa zdalo, že pozorovania boli videné kýmkoľvek.

Táto vec nás vedie priamo do sveta, o ktorom sa hovorilo, že obklopoval Ježišových apoštolov. Nevieme, či zjavenia v Miléte boli zjaveniami bohov K ľuďom, alebo či boli zjavenia bohov PROSTREDNÍCTVOM ľudí. Nepočuli sme o

žiadnom zvýšení púťí do Milétu, ako to bolo v prípade Hercegoviny.

V gréckych eposoch sa bohovia miešali s ľuďmi pri ich bežných činnostiach. Bohovia by mohli byť „zamaskovaní“, ako sa to prejavilo v Pavlovi a Barnabášovi a dokonca aj v Ježišovi. Keď Aténa viedla Odyseusa a Telemachusa cez sieň nápadníkov, dobre vedeli, že je prítomná, pretože „lampa zažiarila na krokvách“ a tak upozornila Telemachusa na jej prítomnosť. Niektorí ľudia mohli „vidieť“ a „čítať znamenia“ zatiaľ čo iní nemohli. Bolo to rozlíšenie Aeneasa, keď si všimol Apolla zamaskovaného ako posla podľa zvuku jeho hlasu.

Väčšinou však museli ľudia hádať, či bol nejaký boh „prítomný“. Mohli to však odvodiť z nejakej veľkej schopnosti – sily zbraní alebo rétoriky – že boh bol v ich prítomnosti. Celá armáda by mohla spoznať prítomnosť boha blížiaceho sa v temnom oblaku na obzore.

Rovnako ako *svetlo* videné davmi v Medžugorí, zatiaľ čo Pannu videlo iba niekoľko jednotlivcov, sú obecné náznaky, že „prítomnosť“ môže vidieť aj veľká skupina, hoci je len málo tých, ktorí vidia viac a „interpretujú“ tieto znaky. V takých prípadoch sa zdá, že bohovia majú svojich „oblúbených“, ktorým sa zjavia alebo, ktorým sa MÔŽU zjaviť. V starodávnych mýtoch majú takéto osoby určitú „osobnú náboženskú skúsenosť“ a z tohto kontextu môžeme predpokladať, že pre určitých jednotlivcov bola starostlivosť o bohov považovaná za samozrejmosť v pohanských presvedčeniach.

Čo bolo zaujímavé na pohanských presvedčeniach bolo to, že bohovia mohli – a tiež robili – klamať svojich oblúbených čiste pre zábavu alebo z nevrlosti. Bohovia tiež mohli byť prítomní bez toho, aby boli videní, alebo mohli podľa svojej vôle vytvárať ilúziu a klam. A tak, ako mohli byť bohovia „prehliadnutí“, mohli sa ľudia zamieňať aj s bohmi, ako boli Pavol a Barnabáš. V podstate podľa pohanov mohli bohovia putovať po zemi ako smrteľníci, maskujúc sa tak dobre, že ľudia si nikdy nemohli byť úplne istí, že cudzinec bol tým, kým sa zdal byť.

Do určitého okamihu v oveľa vzdialenejšej minulosti sa bohovia však správali inak. Podľa Homéra kráľ Alkinoos povedal: „Vždycky predtým sa nám zjavia bohovia jasne, keď im ponúkame naše slávne hecatomby. Sedia [bohovia] vedľa nás a jedia to, čo jeme my, a ak ich niekto stretne, aj keď cestujú sami, nič pred nimi neskrývajú.“ Potom poznamenal, že bohovia „plánujú v budúcnosti niečo nové“, koniec ich dní otvoreného prichádzania a odchodov.

Podrobnosti o realite bohov, ktoré nám Homer poskytuje, sú rozptýlené po dvoch dlhých eposoch, ale o čom priamo hovoria, sú opisy hyperdimenzionálnych bytostí. Scény stretnutí medzi bohmi a skupinami ľudí sa určite nachádzajú na minojských krúžkoch z roku 1600 pred naším letopočtom. Patria medzi najskoršie obrázky bohov v egejskom svete.

Pri našom súčasnom odstupe od nich, nemôžeme s istotou povedať, či tieto scény odkazujú na konkrétne skúsenosti – ako napríklad zjavenia Panny v Medžugorí – ale určite predstavujú spojenie psychologickkej spojitosti medzi minulými udalosťami a udalosťami našich moderných dní. Dalo by sa povedať, že takéto udalosti patria ľuďom, ktorí môžu vidieť „dva svety“ súčasne. To znamená jednotlivcom, ktorých podvedomý počítač je k dispozícii vedomej mysli a dokážu rozpoznať viac ako „povrchový“ vzhlád vecí, aj keď túto hlbšiu realitu môžu byť schopní vnímať výhradne symbolicky.

Zjavenie bohov sa však nedialo bez dôvodu. Starodávne dôkazy svedčia o tom, že keď sa bohovia objavili, keď ľudia s najväčšou pravdepodobnosťou niečo videli, bolo to kvôli nejakému tlaku v realite, nejakému tlaku z prírody alebo prítomnosti nejakého rizika. V spätnom pohľade určite vidíme „rizikový“ prvok zjavení Panny v Medžugorí – genocídu, ktorá po týchto víziách nasledovala v tejto časti sveta.

Platón vysmial Homerové príbehy o vzhladoch bohov. Bol naklonený vidieť ich ako klamné predstavy žien. Dôkazy však nenaznačujú, že by tomu tak bolo. V liečebnej svätyni Asklépiosa boli zverejňované príbehy zázračných liekov, ktoré zaujali návštevníkov presne tak, ako sa to robí dnes v Lurdoch – „Las Vegas katolíkov“.

V jednom bode však prítomnosť bohov nebola záležitosťou, na ktorej sa názory vzdelaných a ignorantov rozdelili: vojna. Počas celého staroveku sa pokusy o odsunutie prítomnosti bohov k poverčivým nezmyslom menších alebo žien alebo bludov, stroskotali na skutočnostiach vojny.

V treťom storočí opísal historik Herodian obliehanie Aquileie Maximinom. Počas tejto operácie „často“ vojaci videli „boha Apolla“, ako sa zjavil nad mestom a bojoval proti nim. Herodian si nebol istý, či to vojaci SKUTOČNE videli, alebo či si to práve vymysleli, aby vysvetlili svoju porážku. Pre generálov bolo bežné oznámiť „zjavenie“, aby svojich vojakov zmobilizovali.

V našej modernej dobe, počas prvej svetovej vojny, vojaci a kňazi verili v „anjela z Mons“, ktorý často navštevoval bojisko, zúčastňoval sa útokov a staral sa o

opustené telá.

Krížom cez starodávne mýty a poéziu vidíme návštevy bohov ako neustále potenciálnu skúsenosť, ktorú väčšina ľudí nevyhlúčila z možnosti v ich skutočnom živote. Tieto myšlienky boli podporené skutočnými pozorovaniami, ktoré sa zvyčajne vyskytovali v časoch stresu alebo pred niektorými dôležitými udalosťami, ktoré neboli veľmi príjemnou skúsenosťou. V časoch vojny, v čase kolektívneho napätia si mohli celé mestá nárokovať zjavenie svojho boha a akonáhle ho videli, bolo isté, že niekto na tom pozorovaní zarobí. V nadväznosti pri takomto zjavení poslali svojim nepriateľom vyslancov, aby oznámili túto udalosť a prosili, aby ich obyvateľstvo bolo ušetrené útokom.

Akonáhle sme to odkryli, vidíme, že zmes úcty a intimity je základom gréckych spisov bohov. Lahko vidíme, že Homérove eposy SÚ pohanské písma. Bola to Biblia pred érou monoteizmu. Mýty o treste a hneve bohov pripomínali ľuďom potrebu zdržanlivosti a ostražitosti. Aj keď Pausanias odmietol divšie príbehy, určite prijal historické jadro a vo svojich cestách poznamenal, že každý z nich má miestnu „realitu“. Mýty hovorili o tom, ako bohovia navštevovali chudobných a starších a neslobodných. To dávalo priestor určitej myšlienke: že bohovia veľmi často pomáhali najmenej spôsobilým ľuďom a pre zbožného pohana sa slušilo robiť to isté. Opäť nachádzame zvláštnu paralelu v Ježišových príbehoch:

[Marek 9:36] Potom vzal dieťa, postavil ho medzi nich, objal ho a povedal im: 37 „Kto prijme jedno z takýchto detí v mojom mene, mňa prijíma. A kto prijíma mňa, nie mňa prijíma, ale toho, ktorý ma poslal.“ 41 A kto by vám dal piť čo len za pohár vody preto, že ste Kristovi, veru, hovorím vám: Nepríde o svoju odmenu. 42 Ale pre toho, kto by pohoršil jedného z týchto maličkých, čo veria vo mňa, bolo by lepšie, keby mu zavesili mlynský kameň na krk a hodili ho do mora.

Mýty udržiavali nažive spomienku na „zlatý vek“ a možnosť návratu do vyššieho stavu bytia. Prostredníctvom týchto príbehov ľudia vedeli, že v dobe, keď boli ľudia dobrí a šľachetní, bolo možné, aby sa bohovia medzi nimi voľne pohybovali. Zlatý vek však nemal byť sprevádzaný posledným súdom a veľkým trestom ľudstva za osobné chyby. Bol to potenciálne vždy prítomný dar pre človeka, ktorý k nemu mal prístup prostredníctvom svojej ctnosti a prenikavosti videnia. Hocikdo mohol pri stretnutí s bohom z mýtov vedieť, ako primerane reagovať.

Božím hlasom mohli byť slová, ktoré počuje iba jednotlivec, alebo to môže byť vyjadrené v zvukoch prírody. Boli tu zvuky „neba“ a zvuky vnútorného hlasu. Navyše bohovia mohli byť odhalení božskými vôňami posvätnosti. Náhla, krásna vôňa bola dôkazom prítomnosti boha.

Pohanskí Gréci demonštrovali úctu a intimitu božských stretnutí a mnohé nálady a prejavy boli prijaté ako súčasť božského sveta. “Keď sa bohovia objavia na konci tragédie, ich božkosť je rozpoznaná vždy, ich totožnosť nikdy ...”

Až do druhého a tretieho storočia nášho letopočtu zbožnosť nás prežívala. Staré piesne boli naďalej kopírované a spievané a boli písané nové, ktoré hovorili to isté. Pausaniasovi bolo v Elise povedané, že boh Dionýzos osobne navštevoval ich festivaly, čo vyvolalo prúd zázračného vína. Určite nám to pripomína príbeh Ježiša a manželstvo v Káne. Homér nedával Dionýzovi nijaký osobitný význam, ale kult bol iba energickým doplnením vzorov homérskych vier. Rovnakým myšlienkam boli jednoducho dané nové mená, nové prejavy, nové zjavenia v rôznych obdobiach ako „súčasný a zjavný“ božstvo.

Počas imperiálneho obdobia došlo k „zmene nálady“. Rozumelo sa, že „nie každému sa zjaví bohovia“, a do tejto doby bola návšteva boha výslovne spojená so zbožným duchovným úsilím. Žiaci múdreho pohanského boha Hermésa Trikrát veľkého už usilovali o Božiu duchovnú skúsenosť. Stretávame sa tu s myšlienkou „mystického spojenia“ s Bohom - „jedného boha“ filozofov, nie bohov Homéra, ktorí sa zjavujú, keď ich najmenej očakávajú, a často zanechávajú mnohé škody.

V hermetických spisoch bol „afektívny stav“ žiadateľa veľmi dôležitý, pretože emócia je kritériom stretnutia s „amorfným“ bohom. Texty hovoria, že zážitok stretnutia s bohom je „zlúčením“ a zvuk a zrak sú vypnuté a prinášajú ticho a nehybnosť. Je to skutočné porozumenie boha skrze „oko duše“. V skutočnosti to bolo obnovenie starších typov *stretnutí*, ktoré opísal Homér.

Keď sa ľudia modlili, očakávali, že ich boh vypočuje, odpovie im, príde a prejaví za nich alebo spôsobí určitú zmenu v ich živote. Toto platí od náboženstva Homéra po náboženstvo Konštantína. A rovnako ako deti, ktoré sa obracajú na rodičov, aby sa nehnevali, keď prídu, snažia sa vždy vopred stanoviť náladu boha, alebo či ich boh uprednostní pred inou osobou alebo skupinou.

Jednu vec, ktorú však pohania pochopili veľmi dobre a ktorá bola stratená pre kresťanstvo a judaizmus s istotou, že majú „pravého boha“ a „správne rituály“,

bola nezmieriteľná povaha bohov - a ako ničivá mohla byť pre ľudstvo.

Bolo to v tomto období, keď nachádzame prax vyzývania boha, aby sa objavil „v určitej nálade“. Tým sa malo minimalizovať možné nebezpečenstvo pre žiadateľa. Z historického hľadiska, keď sa bohovia objavili v mýtoch, ich sila a sláva boli také často, že nešťastný smrteľník nemohol túto udalosť uniesť.

Je ale jasné, že osobné zjavenia boli žiadané a ľudia začali nosiť starostlivo vyrobené amulety s vyrytými scénami a legendami, ktoré zaistili, že konkrétny boh prišiel v nálade na „dobré stretnutie“. Tieto rysy modlitby viedli k čarodejníctvu a duchovným „kúzelníkom“, ktoré poznáme z ranokresťanských textov. Keď vezmeme do úvahy, že veľa, ak nie väčšina židovských a kresťanských praktík, závisí od vyvolávania boha v určitej nálade, vidíme, ako sa vytvára spojenie medzi mágiou a náboženstvom, pokiaľ ide o požiadavku mágie na techniky nátlaku. Náboženstvo - najmä judaizmus a kresťanstvo - používa tieto techniky otvorene.

V polovici druhého storočia nášho letopočtu prišlo súperiace umenie mágie a propagovalo sa ako schopné „privolať“ bohov pomocou symbolov, ktoré odhalili (tj. samotní bohovia). Praktizujúci objasnili, že to v žiadnom prípade nie je „čierna mágia“, pretože si od svojich praktizujúcich vyžaduje duchovnú a morálnu dokonalosť. Zoznamy bohov a démonov sa objavili s presným rozlíšením, aby nebol praktizujúci oklamáný.

Každá z týchto „ciest“ výrazne zvýšila „škálu“ potenciálnych božských zjavení. Žiadna nevyklúčila tu druhú ani nenegovali tradičné zrážky s mýtmi. Dôležité však je, že tieto „hnutia“ naznačujú určitý druh „neviditeľnej prítomnosti“.

Predstava božských „blízkyh stretnutí“, ako je opísaná vyššie, dorástla v čase raného kresťanského obdobia. Zdá sa, že v tomto období bola „mysteriózna skúsenosť“ skoncentrovaná a zdestilovaná. Nachádzame kúzla a magické texty sľubujúce privolať a odhaliť bohov, ku ktorým sú pripútaní. Mágia poskytla techniku na uskutočnenie blízkyh stretnutí prejsť: systematické usporiadanie a definovanie starej „nádeje“.

V 4. storočí n.l., náhle počujeme o pohanskom sviatku zjavenia (epiphany), ktorý sa vyvinul, ako sa zdá, počas imperiálneho obdobia. Konal sa v Alexandrii a oslavuje narodenie abstraktného boha Večnosti a zjavenie panenskej bohyně Kore. Táto inovácia v mestskom kultovnom zvyku sa oslavovala 5. a 6. januára a bola celkom populárna.

Čoskoro tento festival prijali kresťania, hoci s veľmi odlišným obradom, ktorý s pohanským rituálom nemal už nič spoločné, hoci výber dátumu bol zjavne úmyselný.

Tento festival zjavenia, ktorý sa objavuje v tomto konkrétnom čase, je zaujímavý z mnohých dôvodov. Na jednej strane sa snažíme pochopiť, ako a prečo kresťanstvo prišlo k nadvláde - prečo si cisár Konštantín vybral kresťanstvo pred ktorýmkoľvek iným kultom? Prečo mal zrazu Konštantín predstavu, že kresťanstvo má toho „pravého boha“ a „správne rituály?“ Keďže vieme, že pohanská myseľ spájala uzmierovanie s bohmi s veľkými deštruktívnymi udalosťami - hladomormi a katastrofami - je možné, že takáto udalosť ovplyvnila Konštantína?

V nedávnom vydaní časopisu *New Scientist* sa nachádza článok, ktorý informuje o objave kráteru z dopadnutého meteoritu, ktorý pochádza zo štvrtého alebo piateho storočia nášho letopočtu v Apeninách. Kráter je teraz „sezónnym jazerom“, je zhruba kruhové s priemerom medzi 115 a 140 metrov, ktoré má výrazný vyvýšený okraj a nemá žiadny vstup ani výstup a je napájané výlučne zrážkami. Neďaleko je tucet oveľa menších kráterov, aké by sa vytvorili, keby sa pri vstupe do atmosféry rozbil meteorit s priemerom asi 10 metrov.

Tím vedený švédskym geológom Jansom Ormom verí, že kráter bol spôsobený pristátím meteoritu s dopadom jednej kilotony - ekvivalentom veľmi malého jadrového výbuchu - a produkujúcim nárazové vlny, zemetrasenia a typický hríbový oblak.

Vzorky z okraja kráteru boli datované do roku 312 plus mínus 40 rokov, ale malé množstvá kontaminácie nedávnym materiálom by mohli predstavovať dátum výrazne neskôr ako 312.

Legenda padajúcej hviezdy existuje v Apeninách už od rímskych čias, ale udalosť, ktorú popisuje, bola záhadou. Ostatné záznamy zo 4. storočia opisujú, ako barbari stáli pri bránach rímskej ríše, zatiaľ čo kresťanské hnutie ohrozovalo jej stabilitu zvnútra. Cisár Konštantín videl na oblohe úžasné zjavenie, konvertoval na kresťanstvo na mieste a priviedol svoju armádu k víťazstvu pod znakom kríža. Ale čo videl?

Mohol byť dopad meteoritu, ktorý zasiahol talianske Apeniny znamením na oblohe, ktoré povzbudilo cisára Konštantína, aby sa vo svojom rozhodujúcom boji v roku 312 obrátil na kresťanského boha, keď porazil svojho kolegu cisára

Maxentia na Milviaskom moste?

Legenda Sirente môže teraz poskytnúť planetárnym vedcom prvú príležitosť študovať výpoveď očitých svedkov o takom obrovskom náraze. Taliany papier z roku 1898 uvádza jednu verziu:

„Nenazdajky sa objavila nová hviezda, ktorá nikdy predtým nebola videná, bola väčšia ako tie ostatné, blížila sa a blížila, objavila sa a zmizla za vrcholkom východných hôr. Oči ľudí sa pozerali na nezvyčajné svetlo, ktoré sa zväčšovalo a zväčšovalo. Hviezda čoskoro žiarila tak nesmierne ako nové slnko. Oblohou preniklo neodolateľne oslňujúce svetlo. Dubové listy sa zachveli. Sirente sa triasol.“

Víťazstvo dláždilo cestu k uznaniu kresťanstva Rímskou ríšou a zjednoteniu cirkvi a štátu, ktoré trvalo takmer 1 500 rokov. [Vyňaté a parafrázované z časopisu New Scientist, zv. 178, vydanie 2400 – 21. júna 2003, s. 13]

Pripomína nám to správu historika Herodiana (zmienenú vyššie), ktorý opísal Maximinusovo obliehanie Aquileie v tridsiatych rokoch 3. storočia, počas ktorého vojaci videli, že „boh Apollo“ sa „často“ objavuje nad mestom a bojuje oň. Herodian si nebol istý, či to vojaci skutočne videli, alebo si to práve vymysleli, aby vysvetlili svoju porážku. Štandardným vysvetlením je samozrejme, že generáli bežne používajú „zjavenia“, aby svojich vojakov povzbudili. Ale ktovie, možno niekedy predsa len niečo videli?

A tak znovu mi to pripomína toho muža, ktorého dom bol zasiahnutý meteoritom, ktorý ho prinútil vyhlásiť, že to bolo znamenie od Boha.

Predchádzajúce časti:

- Pravda alebo Lži (1. časť)
- Pravda alebo Lži (2. časť) – O kultoch